

PORTFOLIO

Studie
huis

reeks

onder redactie van
G.J. van Ingen
Drs. R. Schut
Prof. Dr. P.R.J. Simons
Prof. Dr. W.H.F.W. Wijnen
Dr. J.G.G. Zuylen

MesoConsult b.v.
Tilburg

Auteurs

Erik Driessen,
Marianne Driessen,
Aike van der Hoeff,
Jan van Tartwijk,
Ger Tielemans,
Rob Vaessen,
Toon van der Ven.

Redactie

Rob Vaessen,
Ger Tielemans,
Jos Zuylen.

© 2003 **MesoConsult b.v.** Tilburg

Uit deze uitgave mag niets worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISSN-nummer 1384-2641

**Abonneren op de Studiehuisreeks
of bestellen van losse exemplaren:**

MesoConsult

Gounodlaan 15

5049 AE Tilburg

Tel. 013 - 456 03 11

Fax 013 - 456 32 76

E-mail: mesoconsult@wxs.nl

Internet: www.MesoConsult.nl

INHOUD

	pagina
Woord vooraf	3
1 Ander onderwijs veronderstelt een ander toetsstelsel <i>Rob Vaessen</i>	7
2 Functies van portfolio's <i>Jan van Tartwijk en Erik Driessen</i>	17
3 Digitale taalportfolio MVT <i>Toon van der Ven en Marianne Driessen</i>	29
4 Digitaal portfolio, onderdelen en systemen <i>Aike van der Hoeff</i>	33
5 Portfolio-informatie op internet <i>Ger Tielemans</i>	39

5 PORTFOLIO-INFORMATIE OP INTERNET

*Ger Tielemans
Stedelijk Lyceum Enschede*

Laten we na het lezen van de voorafgaande, deels inleidende hoofdstukken, waarin het theoretisch kader geschetst is, nu naar concrete voorbeelden kijken. Zet daarvoor alvast de computer met internetverbinding aan en pak een Engels woordenboek erbij, want beide zijn nodig bij dit hoofdstuk.

Dragvlak voor onderwijsvernieuwing met portfolio

Bij het invoeren van een alternatieve benadering van de beoordelingsmethode zoals bij het portfolioconcept, is het van belang dat het ook gedragen wordt door de betrokkenen. Daarmee bedoelen we niet alleen de docenten en de leerlingen, maar ook belangrijke partijen daarom heen: de ouders en de schoolleiding, waarbij ook de inspectie over de schouder meekijkt. Laten we vanuit het perspectief van deze toeschouwers dit hoofdstuk beginnen. U kunt van hen vragen verwachten zoals bij het onderwijsvernieuwingproject van Slash21:

- leer ik hier nog wel net zoveel als op andere scholen;
- wat kan ik er later mee worden;
- krijg ik nog wel proefwerken;
- hoe zit het met huiswerk?

Breng een bezoek aan: <http://www.marianum.nl/ESTMVL/pages/index2.html>

Soortgelijke vragen bij invoering van portfolio zouden dan kunnen zijn:

- hoe nieuw en veilig is het invoeren van portfolio als onderwijsconcept;
- is er al voldoende ervaring mee opgedaan;
- komt portfolio in plaats van de gewone proefwerken;
- hoe worden mijn zoon en dochter in hun zelfstandigheid begeleid;
- hoe vindt dan nog de objectieve beoordeling plaats?

Historie

Portfolio in het onderwijs staat misschien pas de laatste tijd wat meer in de belangstelling, maar er is in het verleden al veel ervaring mee opgedaan en men heeft daar veel van geleerd. Ook is al menig gebruikersadvies geschreven. Hier vind je bijvoorbeeld een overzichtsartikel uit 1993:

<http://www.ed.gov/pubs/OR/ConsumerGuides/classuse.html>

Een treffende zin uit deze tekst: „Teachers and administrators need to educate parents about how portfolios work and what advantages they offer over traditional tests.“

Hieronder vind je nog een link naar een website waar zelfs al een advies voor een stappenplan voor invoering op uw school wordt gegeven. Het stamt uit diezelfde periode (1992) en was een met hulp van IBM uitgevoerd project. De inhoud van deze adviestekst is nog even actueel, de bijgewerkte verwijzing naar literatuur ook, maar de te gebruiken software die onderaan het artikel wordt vermeld, oogt tamelijk gedateerd. De meeste van deze producten zijn door het huidige internet naar de achtergrond verdreven:

http://www.essentialschools.org/pub/ces_docs/resources/dp/getstart.html

Er deden in dat project met IBM in 1993 voortgezet onderwijsscholen mee:

http://www.essentialschools.org/pub/ces_docs/resources/dp/pvc.html

Maar ook al basisscholen waren in dit project al van de partij:

http://www.essentialschools.org/pub/ces_docs/resources/dp/cet.html

Een voorbeeld van een website in opbouw waar men informatie over portfolio verzamelt, is: <http://www.pgcps.org/%7Eelc/portfolio.html>

Ontwikkeling in Nederland

In Nederland is er onlangs een vernieuwde site over portfolio opgezet, weliswaar voor het Hogere Onderwijs, maar niet minder informatief voor het voortgezet onderwijs: <http://portfolio.uu.nl/SURF-Efolio/>

Een ander voorbeeld, dat meer het effect oproept van een Droste Cacao blik (een portfolio over portfolio's) probeert in kaart te brengen "Wat er verandert voor de docent als het digitale portfolio wordt ingezet bij begeleiding van de HBO student?"

<http://www.fbw.vu.nl/docentenopleiding/DPF/default.htm>

Ook hier kunt u zelf de vertaalslag wel maken naar de situatie in het voortgezet onderwijs.

Voorbeelden van portfolio

Maar hoe ziet een portfolio van een individuele gebruiker er nu feitelijk uit en wat is de relatie tot het bestaande systeem van proefwerken en onverwachte overhoringen? Hieronder volgt een rijtje van zeer uiteenlopende voorbeelden. Probeer daar nu eens echt naar te kijken met de ogen van een bezorgde ouder of schoolbestuur-

der en noteer uw reacties. Over een tijdje, als u zelf vertrouwd bent met het concept portfolio, zijn die aantekeningen waardevol om nog eens door te bladeren.

Allereerst een voorbeeld van een eenvoudige set invulformulieren met op elk formulier bovenaan tabbladen. Laat u door de mooie vormgeving van de website niet misleiden, de opzet is heel transparant en elegant:

<http://portfolioinfo.efa.nl/nl/voorbeeld/E/frmsIndex.htm>

Klik op de iconen onder de blauwe balk met Home om de diverse 'tabbladen' te kunnen zien.

Hier nog een voorbeeld van een eenvoudig ogende opzet, waarbij men voor de onderdelen studieplan en vaardigheden een voorgeschreven bladindeling met interne hyperlinks hanteert:

<http://portfolio.uu.nl/Voorbeeld/Index.html>

Klikt u bijvoorbeeld op studieplan, dan krijgt u eerst een blokkenschema op uw scherm. Klikt u op de hyperlinks in die blokken, dan springt de cursor naar de onderzijde van dezelfde pagina, waar de student paragrafen vult met beschrijvingen: scrollt u met de muis weer terug naar de top van de pagina, dan komt u weer uit bij het blokkenschema. Op deze website worden de studenten diverse technische hulpmiddelen aangereikt om deze bladindeling te kunnen vasthouden als ze tekst gaan intypen of documenten gaan invoegen, variërend van Word-sjablonen en Wizards tot aan complete handleidingen voor het opmaakprogramma Dreamweaver.

Er zijn ook meer gespecialiseerde portfolio's, zoals deze website over Taalportfolio's: een portfolio waarmee kinderen in Europa kunnen laten zien hoe goed ze in een taal zijn: <http://www.taalportfolio.nl/main.php?9plus>

Tenslotte een voorbeeld van een wel zeer uitgebreide, maar heldere 'beschrijvende set'. Het hanteert nog steeds het overzichtelijke concept van een stapel invulformulieren met tabbladen - weliswaar toegesneden op het VMBO - maar mijns inziens gevuld met een aantal inspirerende oplossingen, ook geschikt voor andere schooltypen: <http://www.onlineportfolio.nl/index.php>

Breng een bezoek aan bovenstaand webadres. Klik op de pagina die dan verschijnt in de menubalk rechtsboven op demo portfolio. Kies dan portfolio en loop met behulp van het kleine menu rechts (eigenlijk de tabbladen) de diverse pagina's met hun onderdelen na, beginnend met ID-card, Curriculum Vitae en Competenties. Merk bij Competenties op hoe hier de eigen inbreng van de leerling, wat volgens moderne portfolio inzichten cruciaal is voor het welslagen ervan, door het laten

aangeven van 'zijn/haar' competenties door de leerling zelf is ingebouwd. Dit is ook gebeurd bij de onderdelen actiepunten. Wat ook aanspreekt is dat men de leerling zelf laat aangeven wat het door hem/haar waargenomen beroepsbeeld is. Deze toevoegingen maken deze portfolio tot een compleet ogend geheel. (Het onderdeel leerwerktaken is meer specifiek uitgewerkt voor een opleiding met stages.)

Kalamazoo College

Kalamazoo College, inderdaad uit het plaatsje Kalamazoo in de Verenigde Staten, was altijd zeer actief in het verspreiden van hun ervaringen met portfolio's. Zo publiceerden zij altijd de resultaten van enquêtes die zij onder docenten en leerlingen van hun instituut hielden.

Die uitkomsten waren niet erg bemoedigend. Helaas is die informatie nu niet meer op hun website beschikbaar. Om toch een paar uitkomsten 'van toen' te noemen:

- andere docenten nemen de portfolio aanpak van hun collega's niet serieus, dus alleen schoolbrede invoering heeft zin;
- de meeste studenten zien het nut er niet van in;
- studenten zeggen dat het alleen nut heeft voor studenten die dat al van zichzelf doen;
- portfolio-gebruik vervangt niet het bestaande systeem van tentamens, het komt er gewoon als studielast bij. Dat geldt ook nog steeds op Kalamazoo, zie bijgaand citaat van de voorpagina: „The Portfolio is a *graduation requirement*, meaning that the requirements noted above must be met before graduation.“

<http://www.kzoo.edu/pfolio/frameform.html>

Een ander opvallend detail is dat Kalamazoo het model van portfolio dat op dezelfde website beschreven wordt, erg vereenvoudigd heeft ten opzichte van eerder gehanteerde modellen: men eist nu nog slechts van studenten dat ze een webpagina maken met links naar de 'best papers' van elke cursus, aangevuld met een Self-assessment essay. Dat is een nog soberder insteek dan op de hiervoor vermelde Nederlandse websites. Al deze websites zijn voorbeelden van elektronische portfolio's die 'technisch' los staan van de leerlingenadministratie of andere onderwijsondersteunende systemen.

Vroeger was dat wel begrijpelijk, want de meeste software voor het onderwijs in de klas die toen in gebruik was, bestond of uit los gereedschap voor het maken van teksten en tekeningen of het was een verzameling losstaande leerprogramma's (COO, computer ondersteund onderwijs) of het was een gesloten systeem waarbij de leerling niets te kiezen had maar op basis van scores voor toetsen door de onderdelen van een verzameling programma's geleid werd (Computer Bestuurd Onderwijs).

Het idee van portfolio's, waar je steeds meer verantwoordelijkheid voor het eigen onderwijs en de keuzes binnen dat onderwijs bij de leerling zelf legt, stond haaks op de tijdgeest van toen.

De leerling kan meer kiezen

Tegenwoordig tref je met name bij de inrichting van onderwijs binnen het concept van de elektronische leeromgevingen (ELO's) ook steeds meer verantwoordelijkheid en keuzevrijheid voor de leerling aan. In die ELO focust de begeleidende docent daarbij nu ook meer op de proceskant: hij laat de leerling nog steeds toetsen invullen om te checken of de noodzakelijke voorkennis beheerst wordt, maar voor de kernbeoordeling kiest hij steeds vaker voor open opdrachten of zelfs voor zelfgekozen opdrachten, waarmee de leerling bepaalde competenties kan aantonen.

Het gevaar bestaat dat het invoeren van een losse portfolio parallel aan deze moderne ELO's met name deze procesbegeleidingskant gaat dubbelen. Ook met een portfolio in huis blijft de docent natuurlijk de leerling tijdens zijn cursus begeleiden: sterker nog, juist het observeren van leerlingen tijdens hun werkzaamheden en hen daarin bijstaan en waar nodig bijsturen, zal onder invloed van de ELO's alleen maar toenemen. Maar nuchter redenerend: waarom zou je opdrachten, die in de context van een cursus al goed bevonden zijn, door de begeleidende docent nogmaals objectief gaan beoordelen in de context van een portfolio.

Het laatste argument dat men dan aandraagt ter verdediging van die dubbeling van de docenteninspanningen is dat van de scheiding der machten: de scheiding van de lesgevende en de toetsende macht in het onderwijs. Het komt allemaal tamelijk kunstmatig over. Als men dan echt objectiever de open opdrachten wil toetsen dan is meer winst te halen uit het formeel beschrijven van de bij open opdrachten te hanteren beoordelingscriteria voor die begeleidende docent. Laat het beoordelen van de opdracht gewoon bij de cursusdocent liggen. Ook praktisch gezien is dat slimmer, want stel dat zo'n commissie de opdracht alsnog afkeurt, waar moet die student of leerling dan heen om tot een beter product te komen?

Portfolio geïntegreerd in de ELO

Het is beter om de portfolio in de ELO te integreren, maar ik ken slechts een Nederlands product waarbij dat volwaardig tot stand is gebracht, namelijk Natschool van Threeships: http://www.threeships.nl/nar.asp?rsc=classic2a_3se.html

Besef wel dat voor dat deze integratie van ELO en portfolio bij u op school er meer nodig is dan een goed product. Voor het bij u kan werken zult u eerst de formele beschrijving van uw organisatie op orde moeten hebben:

- in tabellen van uw schoolsysteem moet u aangeven voor welke opleidingen u

welke toegestane combinaties van studentenproducten verwacht dan wel wenst aan te treffen in de portfolio van die student. (Deze beschrijving noem ik ook wel de diplomacatalogus.)

- Daarnaast zult u voor de leerling of student die bij u mag kiezen, moeten aangeven in welke cursussen/vakken welke competenties aan bod komen. (Ik noem dit de cursus-competentie-catalogus.)
- Hoe gaat u met name de open producten straks beoordelen? Omdat het meer en meer gaat om het vullen van de portfolio met authentiek studentenmateriaal, zult u tot in detail moeten aangeven welke competenties middels welk product getoetst worden en welke beoordelingsschalen of beoordelingsschema's u daarbij gaat hanteren.

Met name het opstellen van die beoordelingsschema's zal een berg werk zijn. U kunt u nu voornemen om zelf dergelijke schema's te gaan ontwikkelen, maar mag ik u een tip geven: u kunt ook meeliften op ervaringen van anderen elders. In Angelsaksische landen is men al meer gewend om voor de door de leerlingen aan te tonen competenties, sets van beoordelingsschalen op te stellen. Men noemt dit Rubrics en voorbeelden van Rubrics kunt u vinden op menige website:

Voorbeeld uit Alaska:

<http://www.glenbrook.k12.il.us/gbssci/phys/projects/yep/endoyrub/yeprub.html>

En nog een: <http://home.socal.rr.com/exworthy/rubric.htm>

Een andere website om te beginnen: <http://www.quadro.net/~ecoaxon/Reporting/rubrics.htm>

En tenslotte een heel aardig idee voor het delen van Rubrics:
<http://rubistar.4teachers.org/index.php>

Het concept achter met name deze laatste website spreekt me aan. U kunt op deze website vele voorbeelden van Rubrics vinden, er een uithalen die u het best bevalt, die vervolgens compleet veranderen en als nieuw voorbeeld voor anderen terugzetten in de database.

Alternatief hulpmiddel voor procesbegeleiding en/of beoordeling

Terug naar het kernidee van deze brochure: het gebruiken van Portfolio als alternatief hulpmiddel voor procesbegeleiding en/of studentenbeoordeling middels productpresentatie. Ik heb al gezegd dat nu scholen meer en meer elektronische leeromgevingen gaan inzetten om met name de proceskant van het onderwijs beter te kunnen monitoren en te ondersteunen, de noodzaak vervalt voor het alternatief van een zwaar portfolioprogramma, waar ook deze procesondersteuning wordt gefa-

ciliteerd. Wat dan nog overblijft voor de aanvullende portfolio is het presentatiedeel, zeg maar de etalage waar de leerling zijn verzamelde producten uitstalt en het formele deel: het overzicht van de competenties en hun voorbeelden die geleid hebben tot het door de school afgegeven diploma of certificaat. Dit laatste deel verwijst ik naar de echte schooladministratie waar ik ook de diploma- en cursuscatalogus verwacht aan te treffen. Inspiratie voor wat men in het portfolio administratief deel van de schooladministratie moet vestleggen kan men halen uit documenten op de website van IMSproject (<http://www.imsglobal.org/accessibility/index.cfm>)

onder het kopje: IMS Learner Information Package Accessibility for LIP

Met name de Best Practice verhalen zijn prima teksten om mee te beginnen, terwijl er voor de techneuten veel XML te vinden is. Ook over een speciale insteek op portfolio benadering, die van de Use Case, is informatie op deze website te vinden: <http://www.imsglobal.org/usecases/index.cfm>

Een goede presentatieportfolio bestaat voor de gebruiker uit drie zones:

- 1 het privé-deel waar de gebruiker nog zelf werkt aan producten;
- 2 het inner-circle deel waar de gebruiker met docenten en andere studenten materiaal ter beoordeling en advisering deelt;
- 3 het publieke deel, zeg maar de etalage waar de gebruiker de producten uitstalt, al dan niet voorzien van begeleidende teksten.

Steeds meer portfolio-tools zullen deze driedeling straks ondersteunen, maar ook zonder dergelijke tools aan te schaffen kunt u al ervaring opdoen in uw eigen onderwijs. Dit komt dicht bij de benadering van die van de Universiteit Utrecht. De beste manier om er achter te komen of het voor uw onderwijssituatie geschikt is, is immers het gewoon uit te proberen en dan pas op basis van die ervaringen te gaan kijken welke tools in uw situatie het best aansluiten bij uw behoefte.

Houd in uw achterhoofd dat het uiteindelijk moet integreren in de ELO van school. Let bij de keuze van die ELO erop, dat met name de procesbegeleiding goed gefaciliteerd wordt. Begin vanuit dat perspectief gewoon met het uittesten van de eenvoudige vorm.

Lees de adviezen na in het begin van dit hoofdstuk over hoe je dat het beste kan aanpakken:

http://www.essentialschools.org/pub/ces_docs/resources/dp/getstart.html

Herschrijf die tekst voor je eigen situatie en probeer daarna gewoon wat uit. Probeer daarbij de werkwijze voor leerlingen en begeleiders zo simpel mogelijk te houden.

Voorbeeld 1:

- 1 Richt een webserver met persoonlijke wachtwoorden in, waar de leerlingen hun materiaal in de vorm van HTML-pagina's in hun eigen directory op de website kunnen plaatsen (en zo dus 'publiceren').
- 2 Maak een schema voor de indeling van de pagina's die gemaakt moeten worden, bijvoorbeeld het schema uit het voorbeeld van de Universiteit Utrecht:

Introductie Pagina van leerling Ger

Studieplan

2004 – 2005

2005 – 2006

2006 - 2007

Vaardigheden

Intellectueel

Communicatief

Organisatorisch

Uitvoering

Reflectie

Wat zijn je keuzes

Hoe gaat het

Wat heb je geleerd en verdere plannen

Afspraken

- 3 Schrijf een handleiding voor de leerlingen en docenten waarin u uitlegt wat en hoe ze op die pagina's materiaal moeten plaatsen en hoe we dat beoordelen.
- 4 Zoek een gratis programma waarmee leerlingen en docenten gemakkelijk webpagina's kunnen maken en uploaden, zonder tijd te verliezen aan het leren van HTML of ander opmaaktalen. De simpelste die ik tot nu toe ken en die dus mijn voorkeur heeft is: http://www.enersoft.ch/_sgt/m2m2_1.htm

Voorbeeld 2:

- Er is een internet traditie door Ward Cunningham ingang gezet die WIKI-WIKI heet. Het kernidee van deze beweging is dat het maken van een website zo simpel moet zijn, dat iedereen er mee uit de voeten moet kunnen: www.g2.com

Ook hier geldt: het simpelste voorbeeld dat ik uit die traditie ken is SWIKI, een Wiki ontwikkeld door Georgia Tech en gratis verkrijgbaar via hun webserver: <http://minnow.cc.gatech.edu/swiki>

- Haal het programma voor uw type computer op, plaats het op een computer die aan het internet is verbonden en u hebt meteen al uw eigen SWIKI-server in de lucht. Uw leerlingen kunnen vanaf dat moment op zeer eenvoudige wijze webpagina's vullen met teksten, plaatjes en filmpjes en ook op eenvoudige wijze nieuwe pagina's daar weer aan vast maken.
- Ook hier weer geldt: stel vooraf een schema op wat ze moeten hanteren en vullen met bewijslast voor hun competenties.
- Ook hier stelt u een handleiding samen waarin u het doel van de te vullen webportfolio's en de wijze waarop die beoordeeld zullen worden, beschrijft.
- Voor u zelf een server in de lucht zet en met leerlingen aan de slag gaat, kunt u ook eerst voor uzelf uw eigen docenten-portfolio neerzetten op een gratis swiki-server: www.swiki.net

Want ja, ook de docent zal er in de toekomst aan moeten geloven:
<http://www.psu.edu/celt/portfolio.html>